

Päätös jatkoselvitykseen ryhtymisestä Terveystalo Healthcare Oy:n ja Attendo Terveyspalvelut Oy:n yrityskauppaa koskevassa asiassa

SISÄLLYSLUETTELO

1 Asia.....	2
2 Asian vireilletulo	2
3 Ratkaisu.....	2
4 Osapuolet ja niiden harjoittama liiketoiminta.....	2
5 Sovellettava lainsäädäntö	2
5.1 Kilpailulain yrityskauppalvontaa koskevat säännökset	2
5.2 Kilpailulain yrityskauppalvontaa koskevien säännösten soveltuminen järjestelyyn	3
6 Relevantit markkinat.....	4
6.1 Johdanto.....	4
6.2 Yksityisasiakkaiden terveyspalvelut	4
6.3 Vakuutusyhtiöpalvelut.....	7
6.4 Työterveyspalvelut.....	7
6.5 Terveystalon ostopalvelut	8
7 Yrityskaupan kilpailuvaikutukset.....	11
8 Johtopäätös	12
9 Sovelletut säännökset	13
10 Muutoksenhaku.....	13
11 Lisätiedot.....	13

1 Asia

Jatkoselvitykseen ryhtyminen yrityskauppa-asiassa Terveystalo Healthcare Oy / Attendo Terveyspalvelut Oy.

2 Asian vireilletulo

Kilpailu- ja kuluttajavirastolle on 14.6.2018 ilmoitettu järjestely, jossa Terveystalo Healthcare Oy hankkii määräysvallan Attendo Terveyspalvelut Oy:ssä.

3 Ratkaisu

Kilpailu- ja kuluttajavirasto ryhtyy asiassa kilpailulain 26 §:n 1 momentin nojalla jatkoselvitykseen, jossa tutkitaan, estääkö käsiteltävänä oleva yrityskauppa kilpailulain 25 §:ssä tarkoitetulla tavalla olennaisesti tehokasta kilpailua Suomen markkinoilla tai niiden oleellisella osalla erityisesti siitä syystä, että sillä luodaan määräävä markkina-asema tai vahvistetaan sitä.

4 Osapuolet ja niiden harjoittama liiketoiminta

1. **Terveystalo Healthcare Oy** ("Terveystalo") on valtakunnallinen terveystalopalveluyritys, joka tarjoaa terveystalopalveluja yksityishenkilöille, yrityksille, vakuutusyhtiöille ja julkiselle sektorille. Terveystalo Healthcare Oy on Terveystalo-konsernin emoyhtiön Terveystalo Oyj:n täysin omistama tytäryhtiö. Konsernin operatiivinen toiminta on Suomen Terveystalo Oy:ssä ja Terveystalo Healthcare Oy on konsernin hankintayhtiö.
2. **Attendo Terveyspalvelut Oy** ("Attendo Terveyspalvelut") kuuluu sosiaali- ja terveydenhuoltoalan palvelukonserni Attendoon, jonka emoyhtiön kotipaikka on Ruotsissa. Attendo Suomen terveystalopalvelut koostuvat lähinnä julkiselle sektorille tuotettavista henkilöstöpalveluista, perusterveydenhuollosta, työterveyshuollosta, suun terveydenhuollosta sekä kokonaisulkoistuksista.

5 Sovellettava lainsäädäntö

5.1 Kilpailulain yrityskauppaavalvontaa koskevat säännökset

3. Kilpailulain (2011/948) 21 §:n 1 momentin mukaan yrityskaupalla tarkoitetaan: 1) kirjanpitolain (1336/1997) 1 luvun 5 §:ssä tarkoitetun määräysvallan tai vastaavan tosiasiallisen määräysvallan hankkimista; 2) elinkeinonharjoittajan koko liiketoiminnan tai sen osan hankkimista; 3) sulautumista; 4) sellaisen yhteisyrityksen perustamista, joka huolehtii pysyvästi kaikista itsenäiselle yritykselle kuuluvista tehtävistä.

4. Kilpailulain 21 §:n 3 momentin mukaan yrityskaupan osapuolella tarkoitetaan määräysvallan hankkijaa, 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetun liiketoiminnan tai sen osan hankkijaa, määräysvallan kohdetta, 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua liiketoimintaa tai sen osaa, 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettuun sulautumiseen osallistuvaa yhteisöä tai säätiötä sekä 1 momentin 4 kohdassa tarkoitetun yhteisyrityksen perustaja.
5. Kilpailulain 22 §:n 1 momentin mukaan säännöksiä yrityskauppavalvonnasta sovelletaan yrityskauppaan, jossa yrityskaupan osapuolten yhteenlaskettu liikevaihto ylittää 350 miljoonaa euroa ja jossa vähintään kahden yrityskaupan osapuolen Suomesta kertynyt liikevaihto ylittää kummankin osalta 20 miljoonaa euroa.
6. Kilpailulain 25 §:n 1 momentin mukaan markkinaoikeus voi Kilpailu- ja kuluttajaviraston esityksestä kieltää tai määrätä purettavaksi yrityskaupan tai asettaa yrityskaupan toteuttamiselle ehtoja, jos yrityskauppa olennaisesti estää tehokasta kilpailua Suomen markkinoilla tai niiden oleellisella osalla erityisesti siitä syystä, että sillä luodaan määräävä markkina-asema tai vahvistetaan sitä. Kilpailulain 25 §:n 2 momentin mukaan jos 1 momentissa tarkoitettu kilpailun estyminen voidaan välttää asettamalla yrityskaupan toteuttamiselle ehtoja, Kilpailu- ja kuluttajaviraston tulee esityksen tekemisen sijasta neuvotella ja määrätä tällaiset ehdot noudatettaviksi. Kilpailu- ja kuluttajavirasto ei voi määrätä yrityskaupalle ehtoja, joita yrityskaupan ilmoittaja ei hyväksy.
7. Kilpailulain 26 §:n 1 momentin mukaan Kilpailu- ja kuluttajavirasto tutkii yrityskauppaa koskevan ilmoituksen välittömästi. Ensi vaiheessa Kilpailu- ja kuluttajavirasto ratkaisee, onko asiassa ryhdyttävä jatkoselvitykseen. Jos Kilpailu- ja kuluttajavirasto ei anna päätöstä jatkoselvitykseen ryhtymisestä kuukauden kuluessa ilmoituksen vastaanottamisesta, yrityskaupan katsotaan tulleen hyväksytyksi. Määräaika ei ala kulua, jos ilmoitus on olennaisesti puutteellinen.
8. Kilpailulain 44 §:n mukaan Kilpailu- ja kuluttajaviraston 26 §:n 1 momentin nojalla antamaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

5.2 Kilpailulain yrityskauppavalvontaa koskevien säännösten soveltuminen järjestelyyn

9. Kilpailu- ja kuluttajavirastolle toimitetun yrityskauppailmoituksen mukaan yrityskaupassa Terveystalo ostaa 100 % Attendo Terveyspalveluiden osakekannasta. Järjestelyssä on kyse kilpailulain 21 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetusta määräysvallan hankkimisesta.
10. Terveystalon ja sen kanssa samaan yritysryhmään kuuluvien yhteisöjen maailmanlaajuinen liikevaihto vuonna 2017 oli noin 689,5 miljoonaa eu-

roa, joka kertyi lähes kokonaisuudessaan Suomesta¹. Attendo Terveyspalveluiden liikevaihto vuonna 2017 oli noin 235 miljoonaa euroa, joka kertyi kokonaisuudessaan Suomesta.

11. Terveystalon ja Attendo Terveyspalveluiden yhteenlasketun liikevaihdon ollessa yli 350 miljoonaa euroa ja molempien Suomessa kertyneen liikevaihdon ollessa yli 20 miljoonaa euroa kilpailulain 22 §:n mukaiset liikevaihtorahat ylittyvät, joten järjestelyyn sovelletaan kilpailulain yritys-kauppavalvontaa koskevia säännöksiä.

6 Relevantit markkinat

6.1 Johdanto

12. Yrityskaupan ilmoittaja on viitannut terveydenhuoltopalvelujen markkinoiden määrittelyssä KKV:n aiempaan päätöskäytäntöön, jossa relevantit markkinat on jaoteltu asiakasryhmittäin yksityisasiakkaiden terveyspalveluihin, vakuutusyhtiöpalveluihin, työterveyspalveluihin sekä kuntien ja kuntayhtymien ostopalveluihin. Määrittely perustuu siihen, että palvelujen käyttäjä ja maksaja eroavat usein toisistaan. Palvelun maksajana voi olla jokin muu taho kuin palvelun lopullinen käyttäjä, joka on aina yksittäinen ihminen.
13. Asian selvitysvaihe huomioon ottaen virasto ei ota täsmällisesti kantaa relevanttien markkinoiden määrittelyyn.

6.2 Yksityisasiakkaiden terveyspalvelut

14. Yksityisasiakkaille tarjottavien terveyspalveluiden markkina koostuu asiakkaista, jotka hakeutuvat vastaanotolle tai hoitoon muutoin kuin työterveyshuollon kautta, ja joille tarjottava palvelu ei kuulu vakuutusyhtiöiden ostamiin tai julkisen sektorin ostopalveluina hankkimiin palveluihin. Yksityisasiakkaat maksavat tarvitsemansa palvelun tapahtumahetkellä ja voivat hakea osittaista korvausta Kansaneläkelaitokselta yleisen sairastakuutuksen nojalla tai vakuutusyhtiöltä yksityisiin sairastakuutuksiin perustuen.
15. Ilmoittajan mukaan yksityisasiakkaille tarjottaviin terveydenhuoltopalveluihin lukeutuvat ainakin lääkäripalvelut, sairaalapalvelut, suun terveydenhuollon palvelut, fysioterapiapalvelut sekä hoivapalvelut. Erilaiset laboratorio- ja kuvantamispalvelut liittyvät kiinteästi edellä mainittuihin palveluihin tukitoimintoina. Molemmat yrityskaupan osapuolet tarjoavat lääkäripalveluja ja suun terveydenhuollon palveluja. Ilmoittajan mukaan

---

¹ Konsernin kaikki yhtiöt toimivat Suomessa lukuun ottamatta Latviassa sijaitsevaa AVA Clinic SIA -hedelmällisyshoitoklinikkaa.

muissa yksityisasiakkaille tarjottavissa terveystalossa ei ole päällekkäistä toimintaa.²

16. Ilmoittaja arvioi, että suunniteltu sosiaali- terveystalossa uudistus ("sote-uudistus") todennäköisesti siirtää kysyntää yksityisasiakkaan itsensä kustantamista palveluista julkisesti kustannettuihin suoran valinnan palveluihin³ perustason terveydenhuollon ja suun terveydenhuollon palveluiden tullessa valinnanvapauden piiriin. Ilmoittajan mukaan suunniteltu valinnanvapausmalli siirtää asiakkaiden kysyntää yksityisiltä toimijoilta julkisen sektorin sote-keskuksiin ja suunhoidon yksiköihin, koska niissä palvelun saatavuus todennäköisesti paranee.

Lääkäripalvelut yksityisasiakkaille

17. Ilmoittajan mukaan lääkäripalvelut koostuvat yleislääkäreiden ja erikoislääkäreiden vastaanottopalveluista sekä vastaanottopalveluiden yhteydessä tehdyistä pientoimenpiteistä. KKV:n aiempaan ratkaisukäytäntöön viitaten ilmoittaja pitää yksityisasiakkaille tarjottavien lääkäripalvelujen markkinaa alueellisena ja lähtökohtaisesti seutukuntatasoisena.
18. KKV:n aiemmassa ratkaisukäytännössä on katsottu, että yksityiset ja julkiset lääkäripalvelut eivät kuulu samoille relevanteille hyödykemarkkinoille kiireettömän hoidon osalta. Tästä poiketen ilmoittaja katsoo, että kiireettömän hoidon osalta lääkäripalvelujen sisällössä ei ole eroa julkisen ja yksityisen sektorin välillä.
19. Terveystalo tarjoaa lääkäripalveluja yksityisasiakkaille yli sadassa toimipisteessä eri puolella Suomea. Terveystalon lääkäripalveluvalikoima kattaa yleislääkäripalvelut, lähes kaikkien erikoisalojen lääkäripalveluja sekä erilaisia laboratorio- ja kuvantamispalveluja. Attendo Terveystalossa toiminta yksityisasiakkaille tarjottavissa lääkäripalveluissa on ilmoittajan mukaan erittäin vähäistä ja keskittyy pääasiassa perustason palveluihin. Sillä on 12 toimipaikkaa, jotka sijoittuvat pääasiassa kasvukeskusten ulkopuolelle.
20. Ilmoittajan mukaan osapuolilla on vähäisiä päällekkäisyyksiä yksityisasiakkaille tarjottavissa lääkäripalveluissa seuraavissa seutukunnissa:

---

² Terveystalo tarjoaa yksityisasiakkaille myös sairaalapalveluja 19 yksikössä 17 paikkakunnalla, minkä lisäksi se tarjoaa fysioterapiapalveluja. Attendo Terveystalossa ei tarjoa näitä palveluja.

³ Sote-uudistuksen myötä perustason terveystalossa asiakas voi valita erikseen haluamansa sote-keskuksen ja suunhoidon yksikön. Näitä perustason terveystalossa nimitetään suoran valinnan palveluiksi. Sosiaali- ja terveysministeriö on arvioinut suoran valinnan piiriin siirtyvien palveluiden arvoksi noin 2,3 miljardia euroa, josta suun terveydenhuollon palvelut muodostavat noin 0,4 miljardia euroa.

Seutukunta	Markkinan koko 2017 (MEUR)	Terveystalon markkinaosuus	Attendon markkinaosuus
Etelä-Pirkanmaa	[0-10] ⁴	[20-30] %	[0-5] %
Helsinki	[150-250]	[20-30] %	[0-5] %
Imatra	[0-10]	[0-5] %	[0-5] %
Oulu	[0-50]	[40-50] %	[0-5] %
Rovaniemi	[0-10]	[50-60] %	[0-5] %
Tampere	[0-50]	[20-30] %	[0-5] %
Turku	[0-50]	[30-40] %	[0-5] %

Suun terveydenhuollon palvelut yksityisasiakkaille

21. Ilmoittajan mukaan suun terveydenhuollon palveluiden markkinaan kuuluvat yleisesti suun ja hampaiden terveyteen ja estetiikkaan liittyvät palvelut, joita tarjoavat hammaslääkärit ja suuhygienistit. Suun terveydenhuoltoon voidaan katsoa kuuluvaksi tukitoimintoina erilaisia hammaslaboratorio- ja kuvantamispalveluja sekä hammaslääketieteellistä diagnostiikkaa.
22. Yrityskaupan osapuolten liikevaihto muodostuu lähes kokonaan yksityisasiakkaille tarjottavista suun terveydenhuollon palveluista. Ilmoittajan mukaan suun terveydenhuollon markkinaa tulisi tästä syystä tarkastella yhtenä kokonaisuutena ilman, että sitä segmentoidaan eri asiakasryhmiin. Lisäksi ilmoittajan mukaan asiakkaan kannalta julkisten ja yksityisten tahojen tarjoamissa palveluissa ei tehdyn hoitotoimenpiteen ja saavutetun lopputuloksen osalta ole merkittäviä eroja.
23. Ilmoittajan mukaan suun terveydenhuollon palveluja koskevan maantieteellisen markkinan tarkastelun tulee olla vähintään seutukuntakohtainen, sillä asiakkaat valitsevat hammaslääkärivastaanoton tyypillisesti tietyn hammaslääkärin tai asiakkaan työpaikan sijainnin perusteella. Ilmoittajan mukaan osapuolet ovat pieniä toimijoita suun terveydenhuollossa ja niillä on päällekkäisyyksiä palveluissa ainoastaan Forssan, Helsingin, Oulun, Porin, Tampereen ja Turun seutukunnissa:

Suun terveydenhuollon kokonaismarkkina (sis. julkinen)			
Seutukunta	Markkinan koko 2017 (MEUR)	Terveystalon markkinaosuus	Attendon markkinaosuus
Forssa	[0-10]	[20-30] %	[10-20] %
Helsinki	[350-450]	[0-5] %	[0-5] %
Oulu	[20-80]	[0-5] %	[5-10] %
Pori	[0-50]	[0-5] %	[10-20] %
Tampere	[50-150]	[0-5] %	[0-5] %

⁴ Hakasulkeisiin merkityissä kohdissa tieto tai tarkka tieto on poistettu liikesalaisuutena.

Turku	[50-150]	]5-10] %	[0-5] %
-------	----------	----------	---------

Yksityiset suun terveydenhuollon palvelut			
Seutukunta	Markkinan koko 2017 (MEUR)	Terveystalon markkinaosuus	Attendon markkinaosuus
Forssa	[0-10]	[40-50] %	[20-30] %
Helsinki	[150-250]	[0-5] %	[0-5] %
Oulu	[0-50]	[5-10] %	[10-20] %
Pori	[0-20]	[5-10] %	[10-20] %
Tampere	[20-80]	[5-10] %	[5-10] %
Turku	[20-80]	[10-20] %	[0-5] %

6.3 Vakuutusyhtiöpalvelut

24. Terveydenhuoltoyritykset ja julkiset terveydenhuollon toimijat tekevät sopimuksia vakuutusyhtiöiden kanssa yhtäältä koskien lakiin perustuvia, vakuutusyhtiöiden täyskustannuskorvausvelvoitteen piiriin kuuluvia palveluja (työtapaturma- ja liikennevakuutusten puitteissa annetut vakuutukset), ja toisaalta koskien yksityishenkilöiden ottamien vapaaehtoisten vakuutusten perusteella korvattavia palveluja.
25. Ilmoittajan mukaan markkinaan kuuluvat kaikki ne palvelut, joissa vakuutusyhtiö on palvelun maksavana asiakkaana ja joiden osalta laskun maksaa vakuutusyhtiö suoraan palvelun tuottajalle. Ilmoittaja katsoo, samoin kuin KKV aikaisemmissa päätöksissään, että vakuutusyhtiöpalvelujen maantieteellinen markkina on valtakunnallinen, koska vakuutusyhtiöt tekevät sopimukset keskitetysti ja sopivat terveystaloiden hinnoista valtakunnallisesti ilman paikkakuntaakohtaisia vaihteluja.
26. Ilmoittaja on arvioinut vakuutusyhtiöpalvelujen myynnin arvon olleen vuonna 2017 noin [200-300] miljoonaa euroa, josta terveystalon markkinaosuus oli noin [30-40] prosenttia. Ilmoittajan mukaan Attendo Terveystaloiden toiminta vakuutusyhtiöpalveluiden markkinalla on marginaalista. [REDACTED]

6.4 Työterveyspalvelut

27. Työterveyshuoltolain (1383/2001) mukaan työnantajan on kustannuksellaan järjestettävä työntekijöilleen työterveyshuolto. Lain mukaan työnantaja voi järjestää työterveyspalvelut itse tai yhdessä muiden työnantajien kanssa, ostamalla ne työterveyshuolto- ja työterveyspalveluiden tuottamiseen oikeutetulta lääkärikeskukselta tai ammattihenkilöltä tai hankkimalla pal-

velut terveystalolta tai kunnalliselta työterveyshuollon liikelaitok-
selta. Ilmoittajan mukaan Suomen työterveyshuollon piirissä oli vuonna
2016 noin 1,83 miljoonaa työntekijää.

28. Ilmoittaja viittaa KKV:n aiempaan päätöskäytäntöön, jossa työterveys-
palvelujen markkinaa on tarkasteltu erikseen alueellisten työterveysso-
pimusten ja useita toimipaikkoja koskevien sopimusten osalta. Alueellis-
ten työterveysso-
pimusten piiriin kuuluvat kaikki ne työntekijät, joiden
työterveys järjestetään alueellisesti asiakkaan toimipisteen tai toimipis-
teiden lähialueen työterveyspalvelun tarjoajien kanssa. Useita toimipaik-
koja koskevien työterveysso-
pimusten piiriin kuuluvat kaikki ne työter-
veysso-
pimukset, jotka koskevat useita paikkakuntia kattavia toimipaik-
kaverkostoja.
29. Ilmoittajan mukaan Terveystalon ja Attendo Terveyspalveluiden toiminta
työterveyshuollossa on suurilta osin toisiaan täydentävää, ei päällekkä-
istä. Terveystalo tarjoaa työterveyshuoltoa pääosin valtakunnallisille
asiakkaille, jotka edellyttävät palveluntarjoajalta laajaa toimipaikkaver-
kostoa. Attendo Terveyspalvelut taas tuottaa työterveyshuoltoa lähinnä
kuntien kanssa tehtyihin ulkoistusso-
pimuksiin perustuen. Sen työter-
veysasiakkaista valtaosa kuuluu näin ollen alueellisten työterveysso-
pimusten piiriin. Suuri osa Attendo Terveyspalveluiden työterveysasiak-
kaista on kuntien työntekijöitä.

Seutukunta	Markkinan koko 2017 (asiakasmäärä)	Terveystalon markkina- osuus	Attendon markkina- osuus
Etelä-Pirkanmaa	[0-10 000]	[5-10] %	[40-50] %
Helsinki	[200 000- 500 000]	[20-30] %	[0-5] %
Imatra	[0-10 000]	[5-10] %	[20-30] %
Joensuu	[0-50 000]	[10-20] %	[10-20] %
Oulu	[0-50 000]	[10-20] %	[10-20] %
Pori	[0-50 000]	[70-80] %	[10-20] %
Rauma	[0-20 000]	[10-20] %	[5-10] %
Rovaniemi	[0-20 000]	[20-30] %	[10-20] %
Tampere	[50 000- 100 000]	[10-20] %	[0-5] %
Turku	[50 000- 100 000]	[30-40] %	[0-5] %
Ylä-Pirkanmaa	[0-10 000]	[5-10] %	[60-70] %
Kemi-Tornio	[0-20 000]	[30-40] %	[5-10] %

6.5 Terveystalouden ostopalvelut

30. KKV:n aiemmassa ratkaisukäytännössä ei ole täsmällisesti määritelty
sosiaali- ja terveyspalvelujen ostopalvelujen relevantteja tuote- tai

maantieteellisiä markkinoita. Esimerkiksi *Terveystalo/Diacor*-päätöksensä⁵ KKV totesi, että ostopalvelusopimuksia räätälöidään kunnan tai kuntayhtymän tarpeen mukaan ja palveluja voidaan niin ikään hankkia suoriteperusteisena ostopalveluna yksityisiltä terveydenhuoltoyrityksiltä tai henkilövuokrauksena vuokralääkäriyrityksiltä.

31. Ilmoittajan näkemyksen mukaan valtakunnallista terveydenhuollon ostopalvelumarkkinaa ei ole tarkoituksenmukaista tarkastella yhtenä kokonaisuutena, vaan ilmoittaja esittää jaottelua seuraaviin markkinasegmentteihin, jotka ovat maantieteelliseltä laajuudeltaan valtakunnallisia.
32. *Kokonaisulkoistukset*: Ilmoittajan mukaan terveys- ja sosiaalipalvelujen kokonaisulkoistusten markkinasegmentti käsittää sellaiset palveluntuotannon ulkoistukset, jotka kattavat kunnan tai kuntayhtymän lähes kaikkien sosiaali- ja terveyspalveluiden tuotantovastuun. Alkuvuonna 2017 Suomen 544 terveysasemasta 25 kuului kokonaisulkoistusten piiriin. Terveystalolla on tällä hetkellä kahden kunnan kanssa kokonaisulkoistussopimus (Rantasalmi ja Lumijoki) sekä yhden kunnan kanssa osaulkoistussopimus, jonka puitteissa se tuottaa liki puolet kunnan sosiaali- ja terveyspalveluista (Kinnula). Attendo Terveyspalveluiden kokonaisulkoistuksia koskevat Kuntaturva-sopimukset kattavat kunnan perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon, hammashoidon ja sosiaalipalvelut. Attendo Terveyspalveluilla on voimassa olevia kokonaisulkoistussopimuksia seitsemän kunnan kanssa.
33. *Terveysasemaulkoistukset (käsittää pääasiassa perusterveydenhuoltoa)*: Ilmoittajan mukaan terveysasemaulkoistusten markkinasegmentti kattaa kunnan tai kuntayhtymän kaikki järjestämisvastuulla olevat terveyskeskuspalvelut tai vain osan niistä. Alkuvuonna 2017 Suomen 544 terveysasemasta 25 kuului yksittäisten terveysasemaulkoistusten piiriin. Attendo Terveyspalvelut tuottaa noin 14 kunnan terveysasemapalvelut. Terveystalolla ei ole yhtään erillistä terveysasemaulkoistusta, mutta se on osallistunut joihinkin terveysasemaulkoistuksia koskeviin tarjouskilpailuihin.
34. *Suun terveydenhuollon ulkoistukset*: Ilmoittajan mukaan suun terveydenhuollon ulkoistuksia on mahdollista tarkastella terveysasemaulkoistuksista erillisenä toiminnan edellyttäessä erityisosaamista verrattuna moneen muuhun terveysaseman tarjoamaan perusterveydenhuollon palveluun nähden. Terveystalolla ei ole yhtään erillistä suun terveydenhuollon ulkoistusta, eikä se ole osallistunut niitä koskeviin tarjouskilpailuihin viime vuosina (vaikka se tuottaa kuntaulkoistusten osana myös suun terveydenhuoltoa). Attendo Terveyspalveluille on ulkoistettu noin 10 kunnallista hammashoitola (lisäksi sillä on hammashoitoulkoistuksia, jotka ovat osa Kuntaturva-sopimuksia, ja se tuottaa alihankintana

---

⁵ KKV:n päätös yrityskaupan hyväksymisestä 23.03.2017 Terveystalo Healthcare Oy / Diacor Terveyspalvelut Oy (Dnro KKV/1152/14.00.10/2016).

muiden yksityisten toimijoiden kokonaisulkoistusten piirissä olevia hammashoitopalveluita).

35. *Erikoissairaanhoidon ulkoistukset (ml. perusterveydenhuoltoon kuuluvat erityistason palvelut):* Ilmoittajan mukaan erikoissairaanhoidon ulkoistusten segmenttiin kuuluvat erikoissairaanhoidon erikoisaloihin lukeutuvien palveluiden ulkoistukset ja ostotoiminta. Terveystalo on ostopalvelumarkkinoilla profiloitunut nimenomaan erikoissairaanhoidon palveluihin. Attendo Terveyspalvelut ei toimi erikoissairaanhoidon ostopalveluiden segmentillä, eikä se ole ilmoittajan mukaan erikoissairaanhoidon ostopalveluiden markkinoilla edes potentiaalinen kilpailija, koska sillä ei ole omaa toimipaikkaverkostoa eikä tarvittavia erityisfasiliteetteja, kuten leikkaussaleja tai liikutettavaa magneettirekkaa.
36. *Henkilöstövuokraus:* Terveystalon henkilöstöpalvelut käsittävät terveydenhuoltoalan ammattilaisten, pääasiassa lääkäreiden, vuokraamisen kunnille, sairaanhoitopiireille sekä yksityisille terveyspalveluyrityksille lyhyt- tai pitempiä aikaisia henkilötarvetta varten. Terveystalolla ei ole varsinaista omaa henkilöstövuokrauksen liiketoimintaa. Tarvittaessa se voi kuitenkin koota tiettyä kilpailutusta varten siinä haettavaa pienimuotoisen lääkäritiimin. Terveystalo onkin osallistunut joihinkin, lähinnä erikoislääkäripalveluita koskeviin kilpailutuksiin. Attendo Terveyspalvelut toimii terveydenhuollon henkilöstövuokrauksessa tarjoten palveluita kunnille, sairaanhoitopiireille, yliopistosairaaloille sekä muille yksityisille palveluntuottajille.
37. Yrityskaupan ilmoittajan mukaan ostopalvelujen markkinan eri palvelusegmentit eivät ole tilaajan kannalta toisiaan korvaavia, vaan perustuvat aina kunkin kunnan tarkkaan määritettyihin tarpeisiin. Ilmoittaja korostaa, että vaikka sinänsä vuokrattava terveydenhuollon henkilökunta pysyy periaatteessa pitkälti korvaamaan esimerkiksi tietyt perusterveydenhuollon ulkoistukset tai ostopalvelut, ei henkilöstövuokraus ole kysynnän korvattavuuden näkökulmasta tarkasteltuna vaihtoehto ulkoistuksille tai muille ostopalveluille. Ilmoittajan mukaan syyt, miksi kunta joko ulkoistaa tai vuokraa henkilökuntaa, ovat hyvin erilaisia.
38. Myöskään tarjonnan näkökulmasta palvelusegmentit eivät korvaa toisiaan. Osapuolet ovat keskittyneet tarjoamaan julkiselle sektorille erityyppisiä palveluita Terveystalon tarjotessa lähinnä erikoissairaanhoidon palveluita ja Attendo Terveyspalveluiden keskittyessä lähinnä perusterveydenhuollon palveluihin sekä henkilöstövuokraukseen.

Markkinasegmentti	Markkinan koko 2017 (MEUR)	Terveystalon markkinaosuus	Attendon markkinaosuus
-------------------	----------------------------	----------------------------	------------------------

Terveys- ja sosiaalipalvelujen kokonaisulkoistukset	[300-400]	[0-5] %	[20-30] %
Terveysasemaulkoistukset	[30-50]	[0-5] %	[30-40] %
Suun terveydenhuollon ulkoistukset	[0-20]	[0-5] %	[70-80] %
Erikoissairaanhoidon ulkoistukset	[250-350]	[5-10] %	[0-5] %
Henkilöstövuokraus	[100-150]	[0-5] % %	[50-60] %

39. Sote-uudistuksen vaikutusten osalta ilmoittaja viittaa arvioihin, joiden mukaan ostopalvelujen markkinan arvioidaan valinnanvapauden seurauksena supistuvan noin 200 miljoonalla eurolla nykyisestä tasosta. Erityisesti kokonaisulkoistukset, terveyskeskus- sekä hammashoidon ulkoistukset eivät nykyisessä muodossa jatku sote-uudistuksen jälkeen johtuen ulkoistussopimusten piirissä olevien palveluiden avautumisesta valinnanvapausmekanismeille. Sen sijaan vuokralääkäripalveluita ja erikoissairaanhoidon osaulkoistuksia todennäköisesti käytetään jatkossakin.
40. Voimassaolevat ulkoistussopimukset jatkuvat sopimusten päättymiseen asti. Osa ulkoistussopimuksen piirissä olevista palveluista kuuluu tällöin valinnanvapauden piiriin. Ulkoistussopimusten päättyessä valinnanvapauden piirissä olevien palveluiden osalta, maakunta voi jatkaa tuotantoa itsenäisesti ja toisaalta aiemmin ulkoistusta operoinut yksityinen palvelutuottaja voi avata yksityisen sote-keskuksen ja kilpailla alueen asiakkaista yksityisenä toimijana.

7 Yrityskaupan kilpailuvaikutukset

41. Yrityskaupan ilmoittajan mukaan yrityskauppa ei olennaisesti estä kilpailua millään asian kannalta relevantilla markkinalla tai markkinasegmentillä. Ilmoittajan mukaan yrityskaupan osapuolten palvelutarjonta eroaa merkittävästi toisistaan ja on lähinnä toisiaan täydentävää. Terveystalo on terveystaloyritys, jolla on valtakunnallinen toimipaikkaverkosto ja joka tarjoaa palveluita yksityishenkilöille, työnantajille, vakuutusyhtiöille ja julkiselle sektorille. Attendo Terveystalot puolestaan on erityisesti julkisen sektorin terveydenhuoltopalvelujen tuottaja, joka tuottaa palveluja pääasiassa kuntien kiinteistöissä ja jonka oma toimipaikkaverkosto on hyvin suppea.
42. Koska päällekkäisyydet osapuolten palvelutarjonnassa ovat vähäiset, keskittymisaste relevanteilla markkinoilla ei ilmoittajan mukaan merkittävästi nouse yrityskaupan seurauksena, eikä järjestely aiheuta merkittäviä muutoksia markkinoiden rakenteessa. Ilmoittajan näkemys on, että

kaikille yrityskaupan kannalta merkityksellisille markkinoille jää tehokasta kilpailua yrityskaupan toteutumisen jälkeen. Siltä osin kuin osapuolten palvelutarjonnassa on päällekkäisyyksiä joidenkin terveystaloiden alueellisilla markkinoilla, yrityskaupasta aiheutuvat muutokset markkinarakenteeseen kyseisillä alueilla ovat ilmoittajan mukaan vähäisiä.

43. Ilmoittajan mukaan yrityskauppa ei myöskään miltään osin estä tehokkaan kilpailun muodostumista useiden eri palveluntuottajien välille sote-uudistuksen myötä syntyville uusille valinnanvapausmarkkinoille.
44. KKV on alustavassa arvioissaan kiinnittänyt huomiota siihen, että vaikka yrityskaupan osapuolet ovat profiloituneet eri tavalla ja päällekkäisyydet niiden liiketoiminnoissa ovat ilmoittajan mukaan vähäisiä, osa viraston kuulemista markkinatoimijoista on ilmaissut huolensa terveydenhuoltomarkkinoiden keskittymisestä ja sen vaikutuksista yksityisten terveydenhuoltoyritysten väliseen kilpailuun.
45. Niin ikään useissa lausunnoissa katsottiin, että terveystaloiden ostopalvelumarkkinaa ei ole tarkoituksenmukaista segmentoida ilmoittajan esittämällä tavalla, vaan että kyseessä ovat vaihtoehdot tavat järjestää samankaltaista palvelua. Mikäli ostopalvelumarkkinaa ei tarkastella jaoteltuna erillisiin segmentteihin, yrityskaupan osapuolilla on huomattavia päällekkäisyyksiä liiketoiminnoissaan ostopalvelujen markkinalla.
46. Myös yrityskaupan ilmoittajan esittämän markkinamäärittelyn perusteella yrityskaupan osapuolten yhteenlasketut markkinaosuudet kohoavat huomattavan korkeiksi osalla paikallisista markkinoista työterveyspalveluissa ja yksityisasiakkaiden suun terveydenhuollon palveluissa. Lisäksi Terveystalolla on jo tällä hetkellä vahva asema yksityisasiakkaille tarjottavissa lääkäripalveluissa osalla paikallisista markkinoista, joilla molemmat yrityskaupan osapuolet toimivat, minkä vuoksi pienikin lisäys sen markkinavoimaan, voi johtaa kilpailun kannalta haitallisiin vaikutuksiin.
47. KKV:n on yrityskaupan arvioinnissaan otettava huomioon myös se, että sote-uudistuksella on toteutuessaan vaikutuksia kilpailuun osalla ilmoitetuista relevanteista markkinoista.
48. Asian selvitysvaihe huomioon ottaen virasto ei ota täsmällisesti kantaa yrityskaupan kilpailuvaikutuksiin.

8 Johtopäätös

49. Alustavan tarkastelun perusteella yrityskauppa saattaa aiheuttaa haitallisia kilpailuvaikutuksia edellä luvussa 7 kuvatulla tavalla terveystaloiden markkinoilla Suomessa. Markkinoiden rakennetta ja yrityskaupan

osapuolten kilpailutilannetta koskevien havaintojen perusteella Kilpailu- ja kuluttajavirasto pitää yrityskaupan kilpailuvaikutusten selvittämisen jatkamista tarpeellisena.

9 Sovelletut säännökset

50. Kilpailulaki (948/2011) 21, 22, 24 ja 26 §.

10 Muutoksenhaku

51. Kilpailulain 44 §:n perusteella yrityskaupan ilmoittaja ei saa hakea muutosta tähän KKV:n päätökseen valittamalla.

11 Lisätiedot

52. Lisätietoja päätöksestä antaa tutkija Pontus Ranta, puhelin 029 505 3747, sähköposti etunimi.sukunimi@kkv.fi.

Ylijohtaja

Timo Mattila

Tutkija

Pontus Ranta